

شاید بارها و بارها این سؤال برای شما مطرح شده باشد که چرا ما خدا را می‌خوانیم و از او درخواست می‌کنیم ولی خداوند به درخواست ما ترتیب اثر نمی‌دهد و دعای ما را مستجاب نمی‌کند. این مقاله در صدد است که با استفاده از منابع دینی به این سؤال پاسخ داده شود. امید که مقبول افتد.

استجاب دعا و نیایش همانند بسیاری از امور وابسته به دو اصل مهم و اساسی است: وجود مقتضی و عدم مانع.

بحث از مقتضیات محال دیگری می‌طلبد. این مقال، به موانع تأثیر گذاری دعا می‌پردازد، اجمالاً برخی از این عوامل عبارتند از:

۱ - توجه به غیر خدا

بزرگ‌ترین مانع پذیرش دعا شرک است. به این معنا که نیایش‌گر در کنار خداوند به چیزی یا کسی غیر از خداوند نیز توجه داشته و او را نیز به طور مستقل مورد نیایش قرار می‌دهد.

امام سجاد علیه السلام در این باره می‌فرماید: «هر کس در هر کاری به مردم امید نبندد و همه کارهای خود را به خدای عزوجل واگذارد، خداوند هر خواسته‌ای که او داشته باشد اجابت می‌کند».^(۱)

ایته، این بدان معنی نیست که انسان به اسباب ظاهری هیچ گونه توجهی نداشته باشد، بلکه به عنوان این که خداوند متعال حوایج انسان را در این طریق قرار داده و این امور به استقلال هیچ گونه اختیاری از خود ندارند و هر آنچه خداوند متعال اراده کند، به وسیله این اسباب تحقق خواهد یافت.

۲ - نافرمانی از دستورات الهی:

از دیگر اموری که مانع استجاب دعا می‌شود، گناه و عصیان نسبت به دستورات و احکام الهی است. به راستی انسان هرگاه میل به گناه و معصیت پیدا کند و آن را اجرا کند، از حریم الهی فاصله می‌گیرد و تا مادامی که آن را با توبه و عبادت جبران نکند، این فاصله و دوری هم چنان پا برجاست.

امام باقر علیه السلام در سخنی بسیار ارزنده در این باره می‌فرماید: بنده، در خواستی از خداوند طلب می‌کند مقرر می‌گردد آن درخواست در زمانی برآورده شود. در این فاصله از او نافرمانی سر می‌زند و در نتیجه خدای سبحان می‌فرماید: «حاجت این بنده برآورده نشود و از آن محروم شود؛ چرا که او خشم و غضب مرا برانگیخت و همین امر موجب محروم شدن او شد».^(۲)

تو به تقصیر خود افتادی از این در محروم

ز که می‌نالی و فریاد چرا می‌داری؟!

البته: فرقی بین گناهان در فاصله گرفتن انسان از خداوند وجود ندارد تنها تفاوت در این است که برخی

چرا دعاهای ما مستجاب نمی‌شود؟

خدا مراد سلیمانی

از گناهان بیشتر انسان را از خدا دور می‌کنند و برخی کمتر و به همین نسبت برخی از گناهان تأثیر بیشتری در عدم استجاب دعا دارند.

امام سجاد (علیه السلام): برخی از گناهانی که دعای انسان را مردود می‌گردانند، این گونه بر می‌شمارد:

«گناهانی که موجب رد شدن دعا می‌شوند عبارتند از: تبت بد، پلیدی باطن، دورویی با برادران دینی، باور نداشتن اجابت دعا، به تأخیر انداختن نمازهای واجب تا زمانی که وقت آن بگذرد، دوری جستن از قرب خدا با کارهای خیر و دادن صدقه، به کارگیری کلمات زشت و ناسزا در گفتار...» (۳)

از این روست که در دعای کمیل می‌خوانیم: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَحْبِسُ الدُّعَاءَ»

«خدایا! از من گناهانی که دعا را حبس می‌کنند بپامرز».

در همین زمینه فیزیولوژیست فرانسوی - دکتر الکسیس کارل - درباره‌ی اثر بودن نیایش‌های امروزی می‌گوید: «در حقیقت می‌توان گفت: امروز ما تقریباً از همه ثمرات نیایش محروم مانده‌ایم. حال ببینیم علل این محرومیت‌ها چیست؟ اولین علت آن این است که نیایش امروز بسیار به ندرت انجام می‌شود، احساس عرفانی در میان متمدین در آستانه نابودی است. می‌توان گفت عده فرانسویانی که نیایش می‌کنند از چهار یا پنج درصد مردم تجاوز نمی‌کنند. ثانیاً: نیایش امروز غالباً بی تأثیر است؛ چه، بیشتر کسانی که اهل عبادت هستند خودخواه، دروغگو، متکبر و مغرور و یا ریاکارانی هستند که شایستگی عشق و ایمان را ندارند. به هر حال، هر چند آثار نیایش پدید آید، اما غالباً به ما نمی‌رسد.» (۴)

۳ - تجاوز به حقوق دیگران

از دیگر اموری که موجب می‌شود خداوند از بنده‌اش روگردان باشد و در نتیجه دعای او را اجابت نکند، این است که شخص به حقوق دیگران تجاوز کرد، حق آنها را غصب نماید. از امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) نقل شده است که فرمودند: «خداوند به عیسی بن مریم می‌فرمود: به بنی اسرائیل بگو... من هرگز دعای کسی از شما یا دیگر آفریدگانم را که بر گردنش ستمی و حقی از دیگران است، اجابت نخواهم کرد.» (۵)

۴ - در آمد ناپاک

یکی از اموری که زندگی دنیوی و اخروی انسان را نابود می‌سازد و این روزها تحت عناوین مختلفی شایع شده است، کسب حرام است.

خداوند متعال در حدیثی قدسی این گونه فرموده‌اند: «از تو دعا کردن است و از من اجابت نمودن. پس هیچ داعی از من پوشیده نخواهد ماند، مگر دعا‌های حرام‌خواه.» (۶)

با تأمل در این روایت ارزشمند، پی خواهیم برد که

چرا دعای فراوانی از مردم به درجه اجابت نمی‌رسد. ۵ - گاهی استجاب دعا، خلاف حکمت الهی است.

اولین پیشوای شیعیان این حقیقت سترگ را در جمله‌ای کوتاه این گونه بیان فرمودند:

«إِنَّ كَرَمَ اللَّهِ لَا يَنْقُضُ حِكْمَتَهُ؛ فَلِذَلِكَ لَا تَنْتَعِ الإِجَابَةُ فِي كُلِّ دَعْوَةٍ» (۷)؛ «به راستی کرم و بزرگواری خدای متعال، حکمت او را نقض نکند و از این رو هر داعی به درجه اجابت نرسد».

حقیقت این است که گاهی انسان به دلیل بینش اندک خود اموری را خیر می‌داند، در حالی که آنها برای او شر هستند و گاهی بالعکس.

خداوند متعال در آیه کریمه ۲۱۶ سوره بقره این

گاهی اوقات ما خود مشاهده کرده‌ایم که درخواستی از خدا خواسته‌ایم و اجابت نشده، بعدها بر ما معلوم شده است که اگر اجابت می‌شد چه ضررهایی به دنبال داشته است.

مطلب را این گونه بیان فرموده است: «عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئاً وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ؛ بسا چیزی را خوش نمی‌دارید در حالی که آن برای شما خوب است، و بسا چیزی را دوست می‌دارید در حالی که آن برای شما بد است؛ و خداوند می‌داند و شما نمی‌دانید». گاهی اوقات ما خود مشاهده کرده‌ایم که در خواستی از خدا خواسته‌ایم و اجابت نشده، بعدها بر ما معلوم شده است که اگر اجابت می‌شد چه ضررهایی به دنبال داشته است.

حدیثی بسیار ارزشمند از علی (علیه السلام) درباره موانع اجابت دعا وارد شده است که به لحاظ اهمیت ذکر می‌شود:

شخصی از آن حضرت پرسید: با این که خداوند فرموده است «بخوانید مرا تا اجابت کنم شما را»، چرا ما او را می‌خوانیم ولی دعای ما مستجاب نمی‌شود؟! آن حضرت فرمود: به خاطر این که دل‌های شما در هشت مورد خیانت کرد: اول، شما خدا را شناختید ولی حق او را به جای نیاوردید، پس این شناخت

سودی به حال شما نداشت.

دوم، شما ایمان به پیامبر او آوردید، سپس با سنت او به مخالفت برخاستید و شریعت او را نادیده گرفتید.

پس چه شد ثمره ایمان شما؟!

سوم، شما کتابی که نازل شد را خواندید ولی به آن عمل نکردید و گفتید: «سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا» سپس مخالفت ورزیدید.

چهارم، شما گفتید که از آتش می‌ترسید، در حالی که همواره با گناهان خود به آن نزدیک می‌شوید؛ پس چه شد ترس شما؟!

پنجم، شما گفتید که علاقه‌مند به بهشت هستید در حالی که همواره با کارهایتان از آن دور می‌شوید. این چه علاقه‌ای است که دارید؟!

ششم، شما نعمت‌های پروردگار را استفاده کردید ولی سیاسگزاری نکردید.

هفتم، خداوند شما را به دشمنی با شیطان فرا خواند، فرمود: «إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا» در حالی که، شما در حرف با او مخالفت و دشمنی کردید، ولی در عمل با او طرح دوستی ریختید.

هشتم، شما همواره عیب‌های دیگران را در نظر آوردید و عیب‌های خود را پشت سرانداخته و فراموش کردید و آنها را ملامت کردید، در حالی که خود به ملامت سزاوارتر بودید پس با این وضع، کدام دعا از شما مستجاب شود، در حالی که با این کارها درهای اجابت پروردگار را بر روی خود بسته‌اید؟ (۸) حالی سؤال این است که چرا دعا می‌کنیم ولی دیر اجابت می‌شود؟

تأخیر در اجابت دعا، هرگز نباید موجب ناامیدی گردد. اگر چه این تأخیر سال‌های طولانی به طول انجامد. یکی از عوامل تأخیر اجابت دعا ممکن است خوشایندی پروردگار از شنیدن صدای بنده‌اش باشد.

ای بسا مخلص که نالد در دعا تا رود دود خلوصش بر سما پس ملایک با خدا نالد زار

کای مجیب هر دعای مستجار بنده‌ی مؤمن تضرع می‌کند

او نمی‌داند به جز تو مستند

تو عطا بیگانگان را می‌دهی

از تو دارد آرزو هر مشتقی

حق بفرماید: نه از خواری اوست

عین تأخیر عطا یاری اوست

خوش همی آید مرا آواز او

و آن خدایا گفتن و آن راز او

پی نوشت

۱. کلینی، کافی، ج ۲، ص ۱۴۸، ح ۲.
۲. مجلسی، بحارالانوار، ج ۳، ص ۳۲۹.
۳. همان، ص ۳۷۶.
۴. الکبیر کارل، نیایش ص ۷.
۵. شیخ صدوق، خصال، ص ۳۷، ح ۲۰.
۶. بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۳، ح ۱۶.
۷. غررالحکم، ح ۳۲۷۸.
۸. سفینه البحار، کلمه دعا.

